

Chiêu Văn Vương Trần Nhật Duật

Trần Nhật Duật sinh năm ất Mão (1255) - mất năm Tân Mùi (1331) là con trai thứ sáu của vua Trần Thái Tông và Hoàng hậu Thuận Thiên. Từ nhỏ đã nổi tiếng là ông Hoàng hiếu học và "sớm lộ thiên tài, ham thích hiểu biết bề các tiếng nói và các giống người". Do một mài rèn luyện mà Trần Nhật Duật hiểu nhiều, biết rộng. Uy tín và tiếng tăm của ông vang ra cả nước ngoài. Học tiếng Tống và tiếng Chiêm Thành, ông không những sử dụng thành thạo những ngôn ngữ ấy mà còn am hiểu cả phong tục tập quán của họ. Đối với các dân tộc trong nước, ông không chỉ hiểu tiếng mà còn hiểu cả con người và văn hoá.

Mới ngoài 20 tuổi, Trần Nhật Duật đã được vua Trần Nhân Tông giao đặc trách những công việc về các dân tộc. Mọi việc ông làm vua rất thần phục. Khi tiếp xúc với các sứ thần nhà Nguyên, có lần Trần Nhật Duật vui vẻ, tự nhiên trò chuyện suốt cả một ngày, khiến cho sứ nhà Nguyên khẳng khái cho rằng Trần Nhật Duật là người Hán ở Chân Định (gần Bắc Kinh) sang làm quan bên Đại Việt.

Câu chuyện dưới đây chứng tỏ Trần Nhật Duật chẳng những giỏi các thứ tiếng mà còn là người rất khôn khéo và dũng cảm.

Vào năm Canh Thìn (1280), vua quan nhà Trần được tin chúa đạo vùng Đà Giang (vùng Tây Bắc ngày nay) là Trịnh Giác Mật nổi lên chống lại triều đình. Trong lúc đó nhà Nguyên đang sửa soạn sang đánh Đại Việt. Biết được tin này, Trần Nhật Duật được vua phái đi trấn thủ Đà Giang. Trịnh Giác Mật có ý định ám hại viên tướng trẻ nhà Trần, sai người đưa thư dụ Trần Nhật Duật: "Giác Mật không dám trái lệnh triều đình. Nếu ân chủ một mình một ngựa đến, Giác Mật xin ra hàng ngay". Vì muốn thu phục được Giác Mật, Trần Nhật Duật đã chiều theo ý thư. Mặc cho các tướng can ngăn, Trần Nhật Duật chỉ cùng với sáu tiểu đồng cấp thấp theo hầu, mỗi người một ngựa đi đến chỗ Trịnh Giác Mật. Giác Mật sai người bưng mâm rượu ra mời, chỉ có quả bầu cất đôi sòng sành rượu và đĩa thịt nai muối, Trần Nhật Duật không chút ngần ngại cầm thịt nai vừa ăn vừa ngửa mặt và cầm bầu rượu từ từ dốc vào lỗ mũi hết sức thành thạo. Trịnh Giác Mật ngạc nhiên thốt lên: "Chiêu Văn Vương là anh em với ta". Trần Nhật Duật bấy giờ mới từ tốn nói: "Chúng ta xưa nay vẫn là anh em", rồi gọi tiểu đồng đến gần, tự tay mở nắp, lấy ra những chiếc vòng bạc, trao tận tay cho từng đầu mục đạo Đà Giang và chọn riêng cho chúa đạo Trịnh Giác Mật một chiếc vòng lớn, lòng nguyên một chiếc vuốt cọp. Những người cầm đầu đạo Đà Giang chỉ còn biết hoan hỉ đón nhận tặng phẩm kết nghĩa theo đúng tục lệ của họ. Sức mạnh của dân tộc được nhân lên.

Trong hai cuộc kháng chiến chống quân xâm lược Nguyên - Mông lần thứ hai (1285) và lần thứ ba (1288), Trần Nhật Duật đều lập được nhiều chiến công hiển hách, đặc biệt là trận Hàm Tử (1285). Năm 1302, ông được phong làm Thái Sư Quốc Công, rồi thăng Tá Thánh Thái Sư, sau lại được phong Đại Vương vào năm 1329. Ông từng phục vụ 4 triều vua (Trần Nhân Tông, Trần Anh Tông, Trần Minh Tông, Trần Hiến Tông).

Ông còn là nhà sáng tác âm nhạc nổi tiếng ở cung đình, nhà văn có danh tiếng đương thời. Sách "Lĩnh Nam dật sử" là một trong những tác phẩm của ông còn lưu truyền đến ngày nay.